

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політичних інститутів та процесів

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОДЕЛЮВАННЯ І АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Освітньо-наукова програма “Політологія” :
третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Спеціальність **052 Політологія**

Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

ЗМІСТ

1. Загальна інформація.
2. Анотація до курсу.
3. Мета та цілі курсу.
4. Компетентності.
5. Результати навчання.
6. Організація навчання курсу.
7. Система оцінювання курсу.
8. Політика курсу.
9. Рекомендована література.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Моделювання і аналіз політичних процесів
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) – доктор філософії (PhD)
Викладач (-і)	Дерев'янка Сергій Миронович
Контактний телефон викладача	+38(034)259-61-46
Е-mail викладача	serhii.derevianko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Дисципліни вільного вибору аспіранта
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=54&id_cou=8922
Консультації	Упродовж вивчення курсу щосереди з 14.00 до 16.00 год.
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна “Моделювання і аналіз політичних процесів” є вибірковою дисципліною освітньої програми підготовки фахівців за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти. Має теоретичний і прикладний характер, покликана сформулювати у майбутніх фахівців-політологів набір необхідних компетентностей щодо аналізу та моделювання актуальних суспільно-політичних проблем, їх комплексного наукового вивчення на основі концептуальних засад наукового пізнання; принципів та методів наукового дослідження, вироблених у науці загалом та політології зокрема.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу : здобуття аспірантами базових знань та навичок застосування новітніх формальних моделей та методів політичного аналізу при дослідженні та оптимізації політичних процесів сучасної України, для забезпечення їхньої соціалізації як науковців-дослідників і професійних аналітиків.</p> <p>Основними завданнями навчальної дисципліни є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення уявлень про концептуальні засади наукового пізнання. 2. Формування розуміння системних властивостей політичних процесів, можливостей та меж їх системного трактування.; 3. Аналіз наявного досвіду використання моделей у наукових та політико-практичних дослідженнях 4. Утвердження переконання про моделювання як найбільш перспективний метод дослідження політичних процесів. 5. Засвоєння теоретико-понятійної основи моделювання політичних процесів на засадах класичних теоретичних моделей політичної системи 6. Вивчення характерних та сутнісних рис моделювання, типології моделей і методів моделювання політичних процесів, методів імітаційного моделювання відносно політичних процесів; сутнісних ознак та особливостей застосування конкретних моделей. 7. Засвоєння методики використання комп'ютерно-забезпеченого просторового та дискретно-крокового моделювання, методів імітаційного моделювання та системної динаміки у дослідженні динаміки політичних процесів. 8. Формування значення розуміння нейромережевої моделі політичного процесу України для визначення сутнісних властивостей і перспективних напрямів дослідження політичного процесу. 	
4. Компетентності	
Інтегральна компетентність	
<p>ІК01 Здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у політичній сфері, що передбачає глибоке переосмислення</p>	

наявних та створення нових цілісних політологічних знань та/або професійної практики. із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК02. Здатність фахово спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово у процесі наукової комунікації та досліджень.

ЗК03. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК04. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК06. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК07. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції

СК01. Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Поглиблене знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології та володіння категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

СК03. Комплексне застосування широкого спектру політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей, політичних систем та режимів, політичної поведінки у різних контекстах їх функціонування, відповідно до певного історичного або сучасного контексту.

СК04. Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

СК05. Комплексне застосування політологічного мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері, опису, пояснення й оцінювання політичних процесів та явищ у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК06. Комплексне застосування інструментарію нормативної та емпіричної політичної теорії та методів політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у професійній діяльності.

СК07. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати комплексні політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СК08. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.

5. Результати навчання

Результатами вивчення навчальної дисципліни «Методологія політичної науки» мають бути отримання таких знань, умінь та навичок:

РН01. Опанувати універсальними навичками дослідника, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій, розробки, організації та управління науковими проектами та/або науковими дослідженнями, презентації їх результатів у професійному середовищі через сучасні форми наукової комунікації (академічні наукові публікації, семінари, конференції), в засобах масової інформації та в публічній сфері у національному та міжнародному контексті.

РН02. Мати системний науковий світогляд та філософсько-культурний кругозір, який включає розвинене критичне мислення, професійну етику та академічну доброчесність, повагу різноманітності та мультикультурності.

РН03. Комплексно розуміти природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її

сучасні інтерпретації.

PH04. Знати на поглибленому рівні нормативну та позитивну політичну теорію, політичний аналіз, порівняльну та прикладну політологію та володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

PH05. Комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.

PH06. Комплексно розуміти особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати міждисциплінарні підходи, сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

PH07. Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати комплексні політологічні дослідження з використанням широкого кола прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.

Результати навчання відповідають вимогам дев'ятого рівня Національної рамки кваліфікації (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12>), за яким особа, яка завершила навчання на ОП третього рівня вищої освіти повинна мати здатність демонструвати значну авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну та професійну добросесність, послідовну відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності. Результатом навчання повинна бути здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
третій	Політологія	другий	вибірковий

Тематика курсу

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади моделювання політичних процесів

Тема 1. Вступ. Предмет, завдання та категоріальний апарат курсу. Джерела вивчення курсу.

Тема 2. Концептуальні підходи до моделювання політичних процесів.

Тема 3. Сутність моделювання як методу дослідження політичних процесів.

Тема 4. Об'єкти і завдання моделювання політичних процесів.

Тема 5. Системна методологія та моделювання політичних процесів.

Змістовий модуль 2. Основні методи моделювання і стратегічного планування в галузі політичних відносин.

Тема 6. Структура і динаміка політичних систем.

Тема 7. Типологія методів моделювання політичних процесів.

Тема 8. Метод аналізу ієрархій і його застосування для моделювання політичних процесів.

Тема 9. Метод аналізу динаміки систем і його застосування для моделювання політичних процесів.

Змістовий модуль 3. Моделювання і прогнозування політичних ситуацій.

Тема 10. Моделювання політичних ситуацій на рівні регіону.

Тема 11. Моделювання політичних ситуацій на рівні геополітичних систем.
 Тема 12. Моделювання і прогнозування локальних і етнічних конфліктів.
 Тема 13. Кластерний аналіз політичних установок.

Перелік питань для обговорення на лекції та семінарських заняттях, список літератури для підготовки до кожного заняття та завдання для самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань та вимоги до їх виконання визначені робочою навчальною програмою навчальної дисципліни та розміщені в системі дистанційного навчання.

7. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Структура розподілу балів передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів (не менше двох оцінок на п'яти семінарських заняттях); 2) написання контрольної письмової роботи – 20 балів; 3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми політико-правового характеру відповідно до теми магістерської роботи – 30 балів (з них 20 балів – за проект, 10 балів – за представлення) <p>Загальна кількість – 100 балів.</p> <p>Підсумковий контроль – залік проводиться згідно графіку навчального процесу в останній місяць семестру і виставляється за результатами виконання аспірантом передбачених навчальною програмою видів робіт – 100 балів</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення аспірантами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання аспірантами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: <ul style="list-style-type: none"> – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 5 балів; – вміння структурувати основні принципи та методи аналізу та моделювання – 5 балів; – знання теоретичних засад, завдань, методики аналізу та моделювання – 10 балів; <p>Загальна кількість – 20 балів.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Відповідь аспіранта на семінарському занятті оцінюється за п'ятибальною системою за визначеними програмою навчальної дисципліни критеріями.</p> <p>Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Аспірант допускається до підсумкового контролю (за навчальним планом – залік) за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни.</p>

8. Політика курсу

Політика вивчення навчальної дисципліни “Моделювання і аналіз політичних процесів” передбачає набуття аспірантами визначених компетентностей через: аудиторну (лекції, семінарські та практичні заняття) та позааудиторну роботу (самостійне опрацювання окремих тем, підготовка до семінарських занять, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, використання можливостей системи дистанційного навчання, виробнича практика).

Консультації викладача, відпрацювання аспірантами пропущених аудиторних занять, отриманих незадовільних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00–16.00 год. У випадку встановлення вияву академічної недоброчесності викладач пропонує аспірантові повторно виконати передбачений навчальною програмою курсу вид роботи.

9. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141; поточна ред. – Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (назва файлу в електронній хрестоматії – **The Constitution of Ukraine**).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угоду ратифіковано Верховною Радою України із заявою Законом України від 16.09.2014 р. № 1678–VII. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (**Association Agreement between Ukraine and the European Union 2014**).

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. Ст. 2004 ; поточна ред. – Ред. від 25.09.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

4. Про науку і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

Підручники і навчальні посібники:

5. Ахременко А. С. Политический анализ и прогнозирование : учеб. пособ. Москва : Гардарики, 2006. 333 с. (**М 2006**).

6. Бебик В. М. Політологія : теорія, методологія, практика : підручник. Київ : МАУП, 1997. 248 с.

7. Боришполец К. П. Методы политических исследований : учеб. пособ. для студ. вузов. Москва : Аспект Пресс, 2005. 221 с.

8. Ван Эвера С. Методическое руководство для студентов и аспирантов-политологов по подготовке диссертаций. Москва: Аспект Пресс, 2007. 158 с.

9. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 246 с. (Факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка – 20 років).

10. Дегтярев А. А. Прикладной политический анализ : Электрон. учеб. для студентов-политологов. Москва: МГИМО (У) МИД РФ, 2011. 546 с. (**Dehtiarev A. 2011**).

11. Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності : підручник. Рек. МОН. Львів : Астролябія, 2007. 360 с.

12. Иванов В. Т. Математическое моделирование. Модели прогнозирования. (Метод. указания для самостоятельной работы по курсу ЦИПС).– Уфа, 1988. 50 с.

13. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 564 с.

14. Кілієвич О. І., Рябцев Г. Л., Тертичка В. В. Практикум з підготовки аналітичних документів: навч. посіб. Київ: К. І. С., 2016. 95 с. (**Praktykum z pidhotovky analitychnykh dokumentiv. 2016**).

15. Мангейм Дж. М., Рич Р. К. Политология. Методы исследования. Москва : Изд-во Весь Мир, 1997. 544 с.

16. Митко А. М. Політична аналітика : навч. посіб. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с. (**Mytko A., 2014**).

17. Моделювання і аналіз політичних процесів : матеріали до хрестоматії з навчальної дисципліни “Моделювання і аналіз політичних процесів” (для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня – доктор філософії) за спеціальністю 052 “Політологія”. Електрон. навч. посіб. / Упорядник С. М. Дерев’яно. Івано-Франківськ : ПНУ, 2020. 30 с.

18. Ожиганов Э. Н. Моделирование и анализ политических процессов : Учеб. пособие. Москва: РУДН, 2009. 189 с. (**Ozhyhanov E., 2009**).

19. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні : навч. посіб. Київ : Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 182 с.

20. Політична аналітика в державному управлінні : навч. посіб. / С. О. Телешун, Ю. Г. Кальниш, І. В. Рейтерович, О. Р. Титаренко. Київ: НАДУ, 2012. 228 с. (**Polit_analitika_2012**).

21. Політична наука: Методи досліджень : підручник. Рек. МОН / За ред. О. А. Габрієляна. Київ : ВЦ “Академія”, 2012. 320 с. Серія “Альма-матер.

22. Політологія : підручник. 2-ге вид., перероб., доп. / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. Київ : Академія, 2003. 528 с. Альма-матер.

23. Сергеева З. Х. Исследование социально-экономических и политических процессов [учеб.-метод. пособ.]. Казань, 2006. 165 с.

24. Сморгунов Л. В., Шерстобитов А. С. Политические сети: Теория и методы анализа: Учебник для студ. вузов. Москва : Издательство “Аспект Пресс”, 2014. 320 с.

25. Советов Б. Я., Яковлев С. А. Моделирование систем. Учеб. для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Высш. шк., 2001. 343 с.

26. Технологія наукових досліджень (схеми та приклади) : навч. посіб. / Укл. М. С. Дороніна. Київ : ІНЖЕК, 2006. 101 с.

27. Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики : Практ. посіб. для радників з держ. політики у Центр.альній і Східній Європі / Пер. з англ. С. Соколик. Наук. ред. пер. О. Кілієвич. Київ : “К.І.С.”, 2003. 130 с. (**Еoin Young analit_doc_ukr-book**).

Енциклопедичні та довідкові видання

28. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера; пер. з англ. Н. Лисюк. Київ : Дух і літера, 2000. 472 с.

29. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 789 с.

30. Політична енциклопедія. Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 808 с.

31. Політологічний енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Укр. Асоціація політологів. [Упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

Монографії та статті

32. Алієв М.М. «Фабрики думки» у формуванні зовнішньополітичної стратегії держави. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ*. Серія: Економіка,

право, політологія, туризм: зб. наук. праць. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. Вип. 1 (3). С. 11–17. (**Aliev M_2011**).

33. Алмонд Г. Политическая наука : история дисциплины. *Полис. Политические исследования*. Москва : Наука, 1997. № 6. С. 174–184.

34. Аналітика, експертиза, прогнозування : монографія / Макаренко Є. А., Рижков М. М., Ожеван М. А. та ін. Київ : Наша культура і наука, 2003. 614 с.

35. Англо-русский глоссарий терминов и понятий в сфере государственного управления и политики, экономики и международной торговли. 2-е изд. / Кирилевич А. Б. Київ, 2013. 786 с. (**Uca-kilievych-glossary-rus-eng 1 6-8 29-40**).

36. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика / [Відп. ред. І. В. Хронюк]; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. 2-е вид., стер. Київ, 2001. 383 с.

37. Булгаков В. А. Мережний підхід як методологія дослідження політичних систем. *Політологічний вісник*. Київ, 2011. № 56. С. 234-243.

38. Бойко-Бойчук Л. Метод аналогій у соціально-політичних дослідженнях. *Політичний менеджмент : Укр. науковий ж-л*. Укр. центр політичного менеджменту. 2007. № 4. С. 74 - 82.

39. Бойко-Бойчук Л. Метод матриць : застосування у політичних дослідженнях. *Політичний менеджмент : Укр. науковий ж-л*. Укр. центр політичного менеджменту. 2008. № 1. С. 165–176 (**Bojko L.**).

40. Валецький О. Л., Ребкало В. А. Теорія і практика політичного аналізу. Київ : Міленіум, 2003. 227 с.

41. Вебер М. Объективность социально-научного и социально-политического познания / Вебер М. Избранные произведения / Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. Москва : Прогресс, 1990. С. 345–415. (Социолог. мысль Запада).

42. Гогвуд Б., Ган Л. Аналіз політики для реального світу. Пер. з англ. А. Олійник ; Наук. ред. перекладу д.н. з держ. упр. В. Тертичка. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2004. 396 с. (**Hogwood_2004_analiz_polityky_dlia_realnogo_svitu**).

43. Горбатенко В. “Аналіз майбутнього” та його роль в управлінні соціально-політичними процесами. *Політичний менеджмент*. 2004. № 1. С. 30–40 (**Gorbatenko V._2004**).

44. Горбатенко В. Аналітично-прогностичні знання та їх роль у суспільно-політичному розвитку. *Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання громадської організації “Академія політичних наук”*. Київ, 2017. Випуск 2–3(6–7). С. 13–39 (**Gorbatenko V._2017**).

45. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. Київ : Генеза, 2006. 395 с.

46. Гогвуд Б., Ган Л. Аналіз політики для реального світу /пер. з англ. А. Олійник; наук. ред. пер. В. Тертичка. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2004. 396 с.

47. Денисюк С. Г. Математичне моделювання в політології в контексті гуманітарної освіти. *Гуманізм та освіта* : матер. Міжн. наук.-практ. конф. URL : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/denisyuk.php>

48. Денисюк С. Математичне моделювання як метод дослідження політичних процесів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2009. № 1. С. 32–43 (**Mathematical modeling_2009**).

49. Денисюк С. Г., Шиян А. А. Моделювання політичних процесів. *Прикладна політологія* : навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ : ВЦ “Академія”, 2008. 472 с. (Серія “Альма-матер”).

50. Дерев'яню С. М. Інститут місцевого референдуму в Україні : доцільність та перспективи оновлення його конституційної моделі. *Прикарпатський вісник Наукового Товариства ім. Шевченка : Серія "Думка"*. 2018. Вип. 5 (49). С. 85–96.
51. Дерев'яню С. М. Конституційна модель референдуму в Україні : політико-правові мотиви доцільності оновлення. *Сучасна українська політика*. Київ : Вид-во "Центр соціальних комунікацій", 2012. Вип. 26. С. 7-17.
52. Дерев'яню С. М. Моделі конституційного референдуму за конституціями України та держав Європейського Союзу : порівняльно-типологічна характеристика. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 3. С. 106–110. URL : http://kul.kiev.ua/images/chasop/2008_3/2008_3.pdf.
53. Дерев'яню С. Наукове прогнозування політичних процесів. *Державна політика в гуманітарній сфері : Матеріали круглого столу*. Івано-Франківськ : вид-во "Плай", 2001. С. 26-31.
54. Дерев'яню С. М. Політико-правові засади референдумів в Україні : монографія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ : Вид-во "Місто НВ", 2011. 847 с.
55. Дерев'яню С. М. Поняття "місцевий референдум" у законодавчих актах України : політико-правовий зміст дефініції. *Актуальні проблеми політики : Зб. наук. праць / гол. ред. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич*. Одеса : Нац. ун-т "Одеська юрид. Академія"; Південноукр. центр гендерних проблем, 2012. Вип. 46. С. 348–358. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1354/Derevanko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
56. Дерев'яню С. М. Термін "референдум" у новітньому українському політичному дискурсі/ *Політичний менеджмент : Укр. науковий ж-л*. Укр. центр політичного менеджменту. 2012. Вип. 1–2 (52-53). С. 34–42. URL : http://www.ipiend.gov.ua/img/pm/file/PM_52_53_62.pdf.
57. Зеленько Г. І. Методологія порівняльних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2010. Вип. 3. С. 184–189.
58. Истон Д. Новая революция в политической науке. *Социально-политический журнал*. 1993. № 8. С. 115–128.
59. Кальниш Ю. Г. Політична аналітика в державному управлінні : теоретико-методологічні засади : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 272 с.
60. Ключев К. Г. Математичне моделювання як ефективний метод дослідження політичних процесів. *Політичне життя*, 2016. № 1–2. С. 19–23. (**Kliuiev K. 2016**).
61. Коваленко А. Політичний аналіз і прогнозування. Київ : Науковий світ, 2002. 201 с.
62. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Шиян А. А. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. 185 с. (**Vinnitsa 2009**).
63. Корогаев А. В., Халтурина Д. А., Малков А. С., Божевольнов Ю. В., Кобзева С. В., Зинькина Ю. В. Законы истории: Математическое моделирование и прогнозирование мирового и регионального развития / Отв. ред. А. В. Коротаев, Ю. В. Зинькина. Изд. 3-е, сущ. перераб. и доп. Москва : Издательство ЛКИ, 2010. 344 с. (**The laws of history 2010**).
64. Кресіна І. О., Дерев'яню С. М. Віче як інститут установчої влади в новій Конституції України. *Віче*. 2016. № 11–12. С. 36–40 (**Derevianko S. Viche 2016**).
65. Леванский В. А. Моделирование в социально-правовых исследованиях. Москва., 1986. 96 с..
66. Малинова О. Ю. Идеи как независимые переменные в политических исследованиях : в поисках адекватной методологии. *Полис. Политические исследования*. Москва : Наука, 2010. № 3. С. 90–99.

67. Медушевский Н. А. Аналитические центры в политическом процессе: американская модель «фабрик мысли» и ее функционирование за пределами США. *Полития*. 2010. № 1. С. 118–132 (**Medushevskiy N_2010**).
68. Методологические подходы политологического исследования и метатеоретические основы политической теории. Комментированное введение / Сост. Н. Конеген, К. Шуберт. Москва : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2004. XVIII, 220 с. (Университетская библиотека).
69. Методология моделирования и прогнозирования современного мира : Коллективная монография / Под ред. Т. В. Карадже. Москва: МПГУ, 2012. 198 с. (**Modeling methodology_2012**).
70. Митрохина Т.Н., Баскакова Ю.М. Моделирование политической реальности: качественные и количественные аспекты. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2005. 128 с. (**Saratov_2005**).
71. Моделирование в социально-политической сфере: Межвуз. науч.-практ. семинар, 27 апр. 2004 г. / Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ, Нац. ин-т бизнеса; / Сост.: Шабров О. Ф. Москва, 2004. 235 с.
72. Моисеев Н.Н. Математика в социальных науках. *Математические методы в социологическом исследовании*. Москва, 1981. С.10–24.
73. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Центр учб. л-ри, 2011. 311 с.
74. Ожиганов Э. Н. Стратегический анализ политики. Теоретические основания и методы. – Москва : Аспект-Пресс, 2006. 272 с.
75. Павловский Ю. Н., Белотелов Н. В., Бродский Ю. И. Имитационное моделирование. 2-е изд., стер. Москва : Изд. центр "Академия", 2008 240 с.
76. Пахунік Р. Теоретичні засади моделювання електорального вибору. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. 2010. Вип. 14. С. 122–125 (**Pakhunyk R._2010**).
77. Півончук І. Використання прикладного моделювання під час аналізу міжнародних політичних процесів URL : <http://nato.pu.if.ua/journal/2009/2009-24.pdf>
78. Плотинский Ю.М. Модели социальных процессов : 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Логос, 2001. 296 с.
79. Полевой Н. А. Прогнозирование смены парадигм исторического познания : поиск метода : монография / Н. А. Полевой. Одесса : Фенікс, 2010. 168 с.
80. Польовий М. А. Застосування баз даних у вивченні політичних процесів. *Сучасна українська політика* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 24. С. 78–87.
81. Польовий М. А. Нейромережеве моделювання функціонування міжнародних регіональних спільнот на прикладі ЄС. *Актуальні проблеми політики зб. наук. пр.* / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), М. А. Польовий (відп. секр.) [та ін.] ; НУ “ОЮА”, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. 54. С. 212–220 (**Polovyi M._2015**).
82. Польовий М. А. Політичне картографування як метод моделювання політичних процесів. *Вісник національного технічного університету “Київський політехнічний інститут”*. Серія “Політика. Соціологія. Право”. 2011. Вип. II (10). С. 27–31.
83. Польовий М. А. Політичні процеси : теорія та практика моделювання : монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 288 с. (**Polovyi M._2011**).
84. Польовий М. А. Сутність імітаційного моделювання політичних процесів. *Перспективи: науковий журнал*. 2011. № 2 (48). С. 142–146.
85. Польовий М. А. Сучасні методи моделювання політичних процесів: теорія та практика застосування. Автореф. дис.... докт. політ. наук : 23.00.02 / Нац. ун-т “Одеська юрид. академія”. Одеса, 2011. 34 с. (**Polovyi M._dis**).

86. Рубанов В. Політичний аналіз і аналіз політики : загальне й особливе : [проблеми методології]. *Політичний менеджмент : Укр. науковий ж-л*. Укр. центр політичного менеджменту. 2009. № 6. С. 36–47.
87. Рубанов, В. В. Теорія та методологія політичної аналітики : монографія. Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 234 с.
88. Скрипнюк О. В., Селіванов В. М. Методологічні проблеми взаємозв'язку права і політики. *Право України*. Київ, 2007. № 12. С. 14–21.
89. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів: монографія / за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 602 с.
90. Теорія і практика політичного аналізу і прогнозування. Збірник матеріалів / За ред. М. М. Розумного. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2006. 34 с.
91. Тертичка В. Державна політика : аналіз та здійснення в Україні. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. 750 с. (**vt_monogr_2002**).
92. Тетерин А. Е. Применение качественных методов в политологическом исследовании (на примере критического дискурс-анализа Н. Фэркло). *Полит. Политические исследования*. Москва : Наука. 2011. № 5. С. 145–150.
93. Ткачук В. А. Моделювання як метод аналізу політичних процесів : Автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.01 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2006. 17 с. (**Тkachuk V._2006**).
94. Ткачук В. Моделювання як метод аналізу політичних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2000. Вип. 2. С. 10–15.
95. Ткачук В. Методологічні проблеми аналізу політичної трансформації України. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2001 Вип. 3. С. 324–329.
96. Ткачук В. Моделювання в системі методів аналізу політичних процесів. *Людина і політика*. 2004. Вип.2. С. 58–62.
97. Ткачук В. Особливості дослідження та моделювання політичних процесів в Україні. *Людина і політика*. 2004. Вип.4. С. 34–40.
98. Шубін С. П. Політичний маркетинговий аналіз : метод, теорія, практика: монографія. Київ : Генеза, 2007. 112 с.
99. Юськів Б. Особливості експертного оцінювання в політичному аналізі (на основі використання номінальних шкал). *Вісник Львівського університету : зб. наук. праць*. ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Вип. 1. С. 345–351. Серія : філософсько-політологічні студії.
100. Яцина Ю.О., Кудінов І. О. Кластерне моделювання в політичному аналізі. *Молодий учений*. 2015. № 7 (22). Ч. 2. С. 130–145.
101. Derevianko S., Derevianko O. Models of local referendum according to the constitutions of Ukraine and countries of Central and Eastern Europe: comparative-typological characteristics. *Samorząd terytorialne w Konstytucjach wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej : Zarys problematyki / Redakcja Iwona Lasek-Surowiec*. – Chelm, 2018 – S. 87-101.

Викладач _____ С. М. Дерев'янку